

Til: Nærings- og fiskeridepartementet v/ Thomas Malla

Fra: Prosjektledelsen for prosjektet SusValueWaste v/forsker 1 Antje Klitkou (NIFU)

Fra restprodukt til ressurs – Utvikling av den sirkulære økonomien

NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) leder for tiden et større forskningsrådsprosjekt om verdiskaping fra organisk avfall, det såkalte *SusValueWaste*-prosjektet. Arbeidet er i startfasen, men vi ser med stor interesse på at regjeringen vil utarbeide en overordnet bioøkonomistrategi. Det er også positivt og at det legges opp til en åpen prosess med innhenting av eksterne innspill. Vi vil derfor benytte anledningen til å trekke fram noen perspektiver basert på de vurderinger vi har gjort i opprettelsen og den tidlige fasen av prosjektet.

Verdiskaping og miljømessig bærekraft kan kombineres

Forskningsprosjektet SusValueWaste søker å skape en bedre forståelse av hvordan organisk avfall, restprodukter og bi-produkter fra bionæringene og husholdninger kan utnyttes på nye måter. Overordnet søker prosjektet å bidra til å generere ny kunnskap som kan lette overgangen til en sirkulær økonomi. Et sentralt poeng er at det legges like stor vekt på miljømessig bærekraft som på økonomisk vekst. Dette reflekteres i ambisjonen om å utnytte de resterende organiske ressursene på best mulig måte.

Norge produserer store mengder organisk og våtorganisk avfall: Ifølge SSB ble det i 2013 produsert 701 000 tonn våtorganisk avfall og 1 325 000 tonn treavfall i Norge. Over halvparten (52%) av det organiske avfallet går til forbrenning, 22% til kompostering, 18% til materialgjenvinning mens bare 3 prosent blir utnyttet til biogass. Det betyr at det er et stort potensial for bedre bruk av disse ressursene. Ved siden av organisk avfall er det spesielt bærekraftig verdiskaping fra organiske rest- og bi-produkter som står i fokus for prosjektet vårt. Her finnes det ikke noen samlet statistikk ennå, men vi anser det økonomiske potensialet som stort. Oppgradering av disse ressursene til å bli en ressurs for utvikling av for eksempel nye fôrtyper, nye materialer eller kjemikaler burde stå sentralt i en bioøkonomistrategi.

I forskningslitteraturen er det klare motsetninger mellom miljømessig bærekraft på den ene siden og økonomisk verdiskaping på den andre. Med utgangspunkt i vårt prosjekt mener vi det er rom for en tredje vei inn i dette landskapet. Avfall som tidligere har vært sett på som en kostnad og et miljøproblem kan bli en innsatsfaktor og kilde til verdiskaping. Men en slik sirkulær utnyttelse kommer ikke av seg selv. Den krever omstilling hos mange aktører, herunder på politisk nivå.

Samarbeid på tvers av næringer og sektorer

Videreforedling av organisk avfall berører nemlig et bredt spekter av bransjer, markeder og teknologier. I denne sammenhengen er det ikke bare snakk om å utnytte en bestemt ny teknologi kommersielt eller å dekke eksisterende etterspørsel i markedet etter gitte nye produkter basert på reststoffer. Mye tyder på at offentlige reguleringer og prising av avfall vil ha stor betydning for muligheten til å utnytte organisk avfall i årene fremover. Betydningen av offentlige reguleringer og prising av avfallsstoffene er derfor et element vi studerer i vårt prosjekt og som vi mener vil være et relevant tema å berøre også i strategien.

Bioteknologifeltet utgjør en generisk teknologi som medfører konvergens mellom en rekke etablerte industrier som næringsmidler, havbruk, skogbruk, landbruk, energi, farmasøytisk industri, materialer og helse. Felles for alle disse er at de ofte opererer på hver sine sider av etablerte industrielle eller sektorvise skillelinjer. Men i bioøkonomien må disse skillelinjene overskrides. Blant annet kan det ofte være slik at det som er avfall i én næring kan være en ressurs i en annen.

For at disse skal finne hverandre og samarbeide trengs en bedre forståelse av utviklingsbanene for industriell vekst på tvers av etablerte grenser. I lys av dette mener vi at den kommende strategien bør legge vekt å treffe et bredt utvalg av næringer og, ikke minst, legge opp til politikk og tiltak som får disse til å spille mer sammen enn det som er tilfellet i dag.

Samspill i verdikjedene

Hvis den sirkulære økonomien skal lykkes, er det også nødvendig med vertikalt samspill mellom alle leddene i verdikjedene, dvs. fra bruker til kjøper til produsent. Det finnes en rik forskningslitteratur på dette feltet. En av anbefalingene som framheves i denne litteraturen er at velfungerende verdikjeder kan utvikles ved å satse målrettet på enkelte nisjer. Her kan også myndighetene spille en viktig rolle, spesielt i utviklingen av verdikjeder i nye markeder, hvor for eksempel etterspørselssiden kan være svak og umoden.

Politisk koordinering og eksperimentering

Endelig er organisering av politikk og styring avgjørende for hvordan man lykkes med satsing innenfor tverrgående områder som bioøkonomi. Når satsingen går på tvers av næringer, langs hele verdikjeden og berører internasjonale så vel som nasjonale og lokale forhold, er det åpenbart at det også trengs et apparat for politisk koordinering. Dette kan være en utfordring i Norge, hvor sektordepartementene er gitt stor myndighet, herunder når det gjelder finansiering av forskning på og for egen sektor. Sektorprinsippet i forskningspolitikken utgjør en styrke på mange måter, blant annet fordi det bidrar til å mobilisere alle departementer til å satse på forskning, utvikling og innovasjon. Samtidig risikerer man at det blir vanskelig å finansiere og koordinere satsinger som går på tvers av disse skillelinjene. Dertil kommer at Norge har etablert få formelle fora og mekanismer for denne typen koordinerte satsinger. Det vil derfor ikke være unaturlig at bioøkonomistrategien ser på behovet for sterkere politisk koordinering med utgangspunkt i et felt som åpenbart krever tenkning og handling på tvers.

Framtidige bidrag og samarbeid

Som del av prosjektet SusValueWaste vil det i de kommende månedene bli gjennomført en foresightprosess som skal se på framtidutsikter for verdiskaping i både eksisterende og nye verdikjeder basert på organiske restråstoffer. Vi ønsker å invitere Nærings- og fiskeridepartementet til å delta i denne prosessen, og vil komme til dette på et senere tidspunkt.

Likeledes vil vårt prosjekt også se eksplisitt på behovet og potensialet for politikk og virkemidler på dette feltet, både i Norge og andre land, herunder spesielt EUs politikk på feltet. Vi vil derfor gjerne ha en dialog med Nærings- og fiskeridepartementet og andre aktører som er involvert i bioøkonomistrategien som et ledd i vårt arbeid med å analysere politikk.

Vedlegg: Kopi av fullstendig prosjektbeskrivelse for SusValueWaste-prosjektet

Les mer på prosjektets hjemmesider: <http://www.susvaluewaste.no/>